

'AKTION KUGEL'

Tussen maart '44 en februari '45 zijn in totaal minstens ca. vierduizend-zevenhonderd z.g. *K(ugel)-Häftlinge* in Mauthausen om het leven gebracht, soms doordat men hen in de *Genickschusseecke* doodschoot, soms doordat men hen aan uithongering bloot stelde, soms doordat men hen vergaste. De meesten hunner waren (als toevoeging als het ware op de oorspronkelijke instructies) toch weer Russische militairen die gevangen genomen waren na de grote liquidatie-acties die wij eerder beschreven en die uit allerlei werkkampen waren ontsnapt; hoeveel Russische slachtoffers er gevallen zijn en hoeveel slachtoffers tot andere nationaliteiten behoord hebben, weten wij niet precies; er zijn in elk geval onder die slachtoffers minstens zestien uit hun kamp ontvluchte Nederlandse officieren geweest: één die begin april '44, zes die begin mei met een nekschot afgemaakt zijn, vijf die eind februari '45 zijn vergast en minstens vier die in de tussenliggende maanden om het leven gebracht zijn.

Wij voegen nog toe dat in Mauthausen begin september '44 zeven-eneveertig personen die door Engelse of Amerikaanse geheime diensten uitgezonden waren dan wel met die diensten contact hadden gehad, op gruwelijke wijze vermoord zijn; tot hen behoorden enkele tientallen Nederlanders die wij als directe of indirecte slachtoffers van het *Englandspiel* moeten zien – meer hierover in deel 9. Wij merken nu slechts op dat men de moord op de *Englandspiel*-agenten zien moet als een uitvloeisel van weer een ander geheim bevel van Hitler dat medio oktober '42 uitging, het z.g. *Kommando-befehl*; dit hield in dat leden van de Britse *Commando*-eenheden (kleine groepen die verrassings-aanvallen uitvoerden op door Duitsland bezette kusten) '*bis auf den letzten Mann niederzumachen*' waren¹ – hieronder vielen evenwel blijkens een nader bevel dat extra geheim moest blijven (de ontvangers moesten het hun toegezonden exemplaar terstond vernietigen) ook leden van '*Sabotagegruppen*' die door *U-Boote* aan land waren gezet, en '*Fallschirm-Agenten*'. '*Sollte sich*', aldus de slotzin van dit nadere bevel, '*die Zweckmässigkeit ergeben, aus Vernehmungsgründen einen oder zwei Mann zunächst noch auszusparen, so sind diese nach ihrer Vernehmung sofort zu erschiessen.*'²

door de *Gestapo* doodgeschoten. Bevel tot deze oorlogsmisdaad kwam, schijnt het, van Hitler persoonlijk.

Van der Stok was de man geweest die, zoals wij in deel 5 hoofdstuk 10 (in de paragraaf 'Een weg via het strand') beschreven, als Engelandvaarder het plan ontwikkeld had waarop mr. S. E. Hazelhoff Roelfzema had voortgewerkt.

¹ Hitler: Bevel, 18 okt. 1942 (Neur. doc. PS-498, *IMT*, dl. XXVI, p. 100-02).

² Hitler: Bevel, 18 okt. 1942 (a.v., PS-503, a.v., p. 117-20).